

k:

Kunsthøgskolen i Bergen
Bergen National Academy of the Arts

Kunnskapsdepartementet

postboks 8119
0032 Oslo

Bergen 28.04.08
Ref: 08/JAH

STJERNØUTVALGETS INNSTILLING - HØRINGSUTTALELSE

Vedlagt oversendes høringsuttalelsen fra Kunsthøgskolen i Bergen vedrørende Stjernøutvalgets innstilling NOU 2008: 3 – Sett under ett - ny struktur i høyere utdanning. Innstillingen har vært behandlet på to møter i kunsthøgskolens styre, som enstemmig stiller seg bak høringsuttalelsen.

Med vennlig hilsen

Nina Malterud
Rektor

Johan A. Haarberg
Høgskoledirektør

Vedlegg

Kopi: UHR

STJERNØUTVALGETS INNSTILLING HØRINGSUTTALELSE

Vedtatt i styremøtet den 14.04.08

1. Innledning

Kunsthøgskolen i Bergen er en av landets mest velfungerende institusjoner i forhold til sine oppgaver, nasjonalt og internasjonalt. Institusjonen berømmes for lavt friksjonsnivå og stor evne til å løse pålagte oppgaver på en gode måter – både faglig og administrativt. KHiB fikk i vinter godkjent sitt kvalitetsutviklingsprogram med ubetinget positiv omtale fra NOKUT. Kunsthøgskolen har et godt internasjonalt renommé, og representanter for institusjonen brukes til akkrediteringsarbeid mm i en rekke internasjonale sammenhenger.

På det nåværende tidspunkt er videre utvikling av det kunstneriske utviklingsarbeidet og annen FoU-virksomhet prioritert. Dette inkluderer etablering av spesifikke faglige internasjonale relasjoner, bidrag til videre utvikling av det nasjonale stipendprogrammet og arbeid for å få opprettet et nasjonalt tverrfaglig program for kunstnerisk utviklingsarbeid. Organisatorisk arbeider institusjonen med forberedelsen av søknad om akkreditering som vitenskapelig høyskole.

Kunsthøgskolen i Bergen har drøftet Stjernøutvalgets innstilling i ledergruppen og i to styremøter. Representanter fra ledelsen har deltatt i offentlige diskusjoner i forskjellige sammenhenger i høringsperioden.

Høringsuttalelsen er ordnet slik at de generelle kommentarene til innstillingen og vurderingen av en rekke spesifikke forslag er omtalt først. De forhold som særlig knytter seg til høyere kunstutdanning og til fremtidig organisering av denne er samlet i siste del.

Synspunktene fra KHiB kan oppsummeres i følgende hovedpunkter:

2. Generelle kommentarer

Stjernøutvalget påpeker manglende nasjonal styring og koordinering innenfor høyere utdanning. Utvalget uttrykker bekymring over at økt konkurranse institusjonene i mellom og høgskolers bestrebelser på å bli akkreditert som universitet, stimulerer til etablering – og opprettholdelse – av små fagmiljøer under kritisk masse og uten nasjonal samordning med tanke på internasjonal konkurransedyktighet.

Utvalgets forslag til endringer innebærer blant annet en omfattende revisjon av institusjonsstrukturen: Fusjoner til et mindre antall (8 – 10) institusjoner med flerårige kontrakter om spesifiserte oppgaver mellom institusjon og departement. En internasjonal ekspertgruppe skal være rådgivende for departementet i spørsmål om struktur og arbeidsdeling. Utvalget foreslår at all forskerutdanning må foregå i forskerskoler, og at det opprettes sentere for fremragende undervisning. Et eget kapittel omtaler alternative ledelsesmodeller for de nye institusjonene.

Kunsthøgskolen i Bergen støtter utvalgets offensive problematisering av faglige forhold som i særlig grad angår profesjonsutdanningene i universiteter og statlige høgskoler, med søkelys på kvalitet, kritisk masse og faglig nivå samt behovet for strategier for nasjonal arbeidsdeling.

Utvalgets argumentasjon om at sammenslåing til større institusjoner i seg selv vil virke forløsende for de forhold som man ønsker endret, fremstår imidlertid ikke som overbevisende. Hvilken innsats av økonomiske og menneskelige ressurser som må til for å etablere velfungerende institusjoner, er ikke omtalt. Fordeler og ulemper ved stordrift sammenlignet med dagens situasjon er ikke drøftet. Det er også vanskelig å se hvordan ytterlig større institusjoner skal fremstå som mer faglig profilerte.

Forutsetning om omstillingsmidler i en overgangsperiode er i seg selv positivt, ut fra sektorens tidligere erfaringer med massive omstillinger uten ekstra tilførte midler. Det synes likevel som om forslag til drastiske tiltak må være langt mer spesifikke og mindre generelle for at sjansene for å kunne lykkes, kan vurderes realistisk av de impliserte parter.

3. Vurdering av spesifikke forslag knyttet til innstillingen

3.1 Internasjonal ekspertgruppe (Kap. 6.5 og 6.10)

Forslaget om at en egen internasjonal ekspertgruppe oppnevnt for en lengre periode som skal bistå departementet i vurderingen av den enkelte institusjons fagprofil fremstår som løst fundert. Dette innehar en rekke iboende usikkerhetsfaktorer, som heller kan svekke enn styrke anledningen til å utøve politisk ledelse på feltet.

3.2 Vitenskapelig høyskole (Kap. 6.7)

Som det fremgår av denne høringsuttalelsen for øvrig, er det styrets vurdering at Norge vil være godt tjent med å opprettholde noen spesialiserte mindre institusjoner så som Norges handelshøgskole, Norges musikkhøgskole og Kunsthøgskolen i Bergen.

Kunsthøgskolen støtter utspillet fra de vitenskapelige høyskolene om at betegnelsen *Vitenskapelig høyskole* hverken er godt egnet eller spesielt dekkende. Som betegnelse for å ivareta en spesielt akkreditert gruppe av institusjoner, er da forslaget om *Spesialisert universitet* langt mer relevant.

3.3 Endret ledelsesmodell (Kap. 7)

Kunsthøgskolen ser ikke gode grunner til allerede nå, så raskt etter Stortingets behandling av dette spørsmålet etter Ryssdalutvalgets innstilling, igjen å ta opp forslag til endring i ledelsesmodell for institusjonene.

Fra kunsthøgskolens side synes stadig en styresammensetning etter samme linjer som vi har i dag, der ingen grupper har flertall alene, å være godt egnet til å møte fremtidens utfordringer, og til å gi god legitimitet både innad og utad. For KHiB vil det fortsatt være viktig for fremtidig god rekruttering til den faglige rektorrollen at nåværende arbeidsdeling mellom rektor og direktør kan opprettholdes.

3.4 Universitetsbegrepet (Kap. 8)

Kunsthøgskolen støtter utvalget i synet på at det ikke er behov for en egen norsk definisjon av universitetsbetegnelsen, men kan heller ikke se at det skulle tilsi at betegnelsen bare kan knyttes til institusjoner med over et bestemt antall studenter. Internasjonalt erfarer vi fra kunstutdanningsinstitusjonene at universitetsbetegnelsen nå knyttes til stadig flere institusjoner med kunstutdanning som fagprofil og ansvarsområde.

3.5 Midler til Forskerskoler (Kap. 9)

Forslaget om midler for å styrke oppbyggingen av forskerskoler støttes. KHiB forutsetter at det settes av tilsvarende ressurser i tilknytning til Stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid.

3.6 Finansieringssystemet (Kap. 10)

Kunsthøgskolen støtter forslaget om en mer langsiktig finansieringsopplegg for sektoren og for en tydeligere transparens knyttet til basiskomponenten for de enkelte institusjonene.

4. De vitenskapelige høgskolene og kunsthøgskolene

Disse institusjonene omtales i Kap. 6.7. For de vitenskapelige høgskolene heter det at utvalget er ... *kommet til at det ikke er hensiktsmessig med en egen lovfestet institusjonskategori for et fåtall vitenskapelige høgskoler eller "spesialuniversiteter" ...*¹

Flere utsagn både i selve innstillingen (jfr. øvrige sitater) og i etterkant av avleveringen, tyder på at utvalget ikke er enige med seg selv når det gjelder disse institusjonene:

*Eventuelt kan det gjøres unntak fra størrelseskravet for institusjoner som hovedsaklig har en nasjonal profil og nasjonale oppgaver på spesielle områder.*²

*Utvalget er åpent for at det innenfor utvalgte fagområder fortsatt kan være behov for å ha små, spesialiserte institusjoner som enten kan være autonome eller ha relativt fri autonom status innenfor rammen av større institusjoner.*³

Om kunsthøgskolene sies det først *For kunsthøgskolene er de faglige gevinstene ved sammenslåinger mindre opplagte* (enn for de vitenskapelige høgskolene)⁴. Dette begrunnes med at kunstutdanninger har kunstnerisk utviklingsarbeid og ikke forskning som overordnet FoU-begrep. Likevel skisseres det for Oslo en mulig fusjon til et estetisk universitet (KHiO, NMH, AHO...). Dette argumenteres det imidlertid imot i det videre, blant annet fordi Kunsthøgskolen i Bergen ligger for langt unna til å kunne delta. For KHiB ses det som *mest aktuelt* å innlemme institusjonen i en sammenslått institusjon med UiB som sentrum. *Lav akademisk produksjon*⁵ brukes som argument for dette.

¹ Innstillingen s. 68

² Innstillingen s. 66

³ Petter Maassen og Peter Arbo i Aftenposten 15.februar om *Stjernoutvalgets plan B*

⁴ Innstillingen s. 69

⁵ Innstillingen s. 69

Lav akademisk produksjon er et argument uten særlig relevans, ettersom det er kunstnerisk utviklingsarbeid og ikke akademisk produksjon som er denne institusjonens hovedoppgave. Dette har jo også utvalget selv påpekt noen avsnitt over.

Sammenlignet med andre deler av utvalgets innstilling, fremstår hele kapitelet som lite bearbeidet. Dersom utvalget hadde gjennomført en detaljert analyse av samme problematikk som ellers er omtalt, ville det være vanskelig å påvise tilsvarende problemer i våre institusjoner: Kunstutdanningene har høye søkertall, høy gjennomføringsprosent, mastergrader med studenttall langt over det kritiske minimum, stor andel førstekompetanse i stab, høy FoU-produksjon, stor utadvendt aktivitet og stor internasjonal kontaktflate. Det synes som om disse forhold i det hele tatt ikke er vurdert, mens utvalgets planer om større institusjoner ønskes gjennomført uansett argumentasjon. Når utvalget argumenterer for 5000 studenter som minste institusjonsstørrelse, velger en å utelate statistikk fra de vitenskapelige høyskolene og kunsthøgskolene, som alt i alt har eksepsjonelle produksjonsresultater.

I Lov om høyere utdanning er kunstutdanningenes særegne ansvar for kunstnerisk utviklingsarbeid – likestilt med forskning – klart uttrykt, og det er her utfordringene ligger for disse institusjonene. Med utgangspunkt i kunstfagernes egne metoder og diskurser bidrar kunstnerisk utviklingsarbeid til å drive kunst og kunstutdanning framover. Det er godt i samsvar med målsetningen om at all høyere utdanning skal være forskningsbasert.

I 2003 ble det nasjonale Stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid etablert. Dette er et felles program for hele kunstfeltet – bygget på samme lest som og på nivå med de norske doktorgradsprogrammene. Innenfor denne rammen deltar 10 høyere utdanningsinstitusjoner i årlig konkurranse om et antall treårige stipendiatstillinger. Med etableringen av stipendprogrammet gjorde Norge et valg for å styrke de kunstneriske fag som blir lagt merke til rundt i Europa. Programmet rommer i dag 30 stipendiater og er organisert på en måte som ligger tett opp til det Stjernøutvalget ønsker av forskerskolene.

Uten de tre selvstendige nasjonale institusjonene KHiB, KHiO og NMH som pådrivere, ville behovet for et slikt program ikke ha blitt artikulert slik at det kunne nå fram som realitet.

5. Om konkrete forslag til nye posisjoner for KHiB:

Innlemmelse i en ny stor organisasjon representerer etter styrets vurdering ikke et adekvat virkemiddel for de utfordringer institusjonen står overfor, og fremstår da heller ikke noen god løsning for Kunsthøgskolen i Bergen. I det følgende gies det en kort omtale av de tre sammenslåingsalternativene som eventuelt kunne være aktuelle i en slik prosess:

5.1 Inngå i en sammenslått institusjon med UiB som sentrum

Dette er Stjernøutvalgets primære løsning for KHiB.

For kunstutdanningenes utvikling har den selvstendige status for kunsthøgskolene og musikkhøgskolen vært umåtelig viktig. Det er disse institusjonene som har hatt fagmiljø og posisjon overfor departement og Storting til å representere det særegne i kunstfagene som noe som er annerledes enn vitenskap. Det er liten grunn til å anta at UiB – eller et større UiB – på en god måte vil kunne ivareta de faglige forhold for kunstutdanningen.

Det er heller ikke slik at UiB vil representere noe markant *merkevarestempel* for den virksomhet som vår institusjon har ansvar for. Tvert i mot har Kunsthøgskolen i Bergen/Bergen National Academy of the Arts et godt internasjonalt renommé, og en rekke representanter for institusjonen deltar i internasjonale fora der fremtidens høyere kunstutdanning står på dagsorden.

Fordelene med en slik konstruksjon er vanskelig å se. Det er styrets vurdering at norsk kunstutdanning ikke er tjent med at de tre selvstendige kunsthøgskolene KHiB, KHiO og NMH innlemmes i universitetsorganisasjoner som ikke har kunstnerisk virksomhet som sitt hovedmål.

5.2 Del av et nasjonalt estetisk universitet

Stjernøutvalget drøfter, men fremmer ikke, dette som en løsning. Der er også sterke argumenter mot en slik konstruksjon.

I våre felt er konkurranse mellom institusjoner med parallelle fagfelt en ubestridelig positiv faktor, slik at ikke små miljøer kan etablere faglige monopolposisjoner. Dette driver fagfeltene fremover og sikrer at studenter kan velge mellom ulike faglige innfallsvinkler.

Et nasjonalt estetisk universitet er forutbestemt til å bli sterkt Oslo-dominert, med en rekke filialer rundt om i Norge. Nødvendig faglig konkurranse mellom parallelle institusjoner vil falle bort.

Det vil sannsynligvis kreve flere og ikke færre administrative ressurser, og måtte nedlegges et omfattende arbeid i et meget uoversiktlig institusjonsarbeid. Dette vil opplagt gå på bekostning av faglig fokus over lang tid.

5.3 En utvidet Kunsthøgskole i Bergen

Stjernøutvalget er ikke inne på en slik løsning, men det er langt fra opplagt at universitetene er de eneste potensielle motorer i et nytt institusjonslandskap. Skal man se med nye øyne på fremtidig organisering, kan det være en bedre overordnet løsning for enkelte fagfelt å trekke seg ut av nåværende organisasjon og inn i en ny sammenheng.

Dersom utfallet av den videre prosess eventuelt skulle bli et ufravikelig krav om større institusjoner, er en utvidet kunsthøgskole opplagt KHiBs prioriterte alternativ. Kunsthøgskolens velfungerende organisasjon og gode renommé kan utvikles til en større paraply, hvor man inviterer inn tilgrensende fagmiljøer innen høyere utdanning i Bergen med kunstfaglig fokus, så som arkitektur, musikk, nærliggende mediefag, kunstpedagogiske fagmiljøer og eventuelt også tilgrensende teoretiske miljøer.

En slik konstruksjon vil være det som best viderefører det grunnlagsarbeidet for høyere norsk kunst- og designutdanning som kunsthøgskolens innsats frem til nå representerer. En utvidet kunsthøgskole vil også kunne være drivkraft i nettverksarbeid med relevante fagmiljøer både regionalt og nasjonalt.

6. Tiltak for å møte fremtidens utfordringer

I en tale på UHRs seminar om utviklingen innen høyere utdanning i Norden den 9. april i år, fremhevet statsråd Tora Aasland bl.a. følgende mål for sektoren:

- Gode profesjonsutdanninger;
- Gode forskerutdanninger;
- Styrket forskningsevne;
- Lik rett til høyere utdanning.

Samtidig fremhevet hun at Norge trenger en differensiert institusjonsstruktur og ba om innspill til hvordan man politisk kan stimulere til å oppnå disse målsetningene.

Kunsthøgskolen i Bergen ønsker å besvare denne utfordringen, og viser til det følgende:

Konstruksjonen med selvstendige institusjoner med spesielt nasjonalt ansvar for kunstutdanningene er i prinsippet meget vellykket, og institusjonene har demonstrert at de rår over virkemidler som stimulerer disse målsetningene innenfor rammene av nåværende institusjonsstruktur. Dette gjelder særlig det felles ansvar for forskning i form av kunstnerisk utviklingsarbeid, i det nasjonale stipendprogrammet.

6.1 Høy utdanningskvalitet

KHiB har høy kvalitet på sine utdanninger. Vi har gode søkertall, meget høy studiepoengsproduksjon og god gjennomføring med en eksepsjonell kandidatproduksjon i forhold til hovedparten av sektoren for øvrig. Vi produserer kandidater med fokus på kreativitet, problemløsning og innovasjon. Det er en anerkjent realitet at gode miljøer for design og samtidskunst blir stadig viktigere for verdiskapningen i samfunnet.

For sektoren er det en vesentlig utfordring at scenekunsthøgskolen fortsatt tilnærmet fullt ut er konsentrert i ett miljø ved Kunsthøgskolen i Oslo. Ett viktig tiltak for å stimulere til høyere kvalitet innen kunstutdanningen vil være opprettelse av studier innen dans og teater ved KHiB.

6.2 God forskerutdanning

Det nasjonale stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid er et konkret eksempel på opprettelsen av en god forskerutdanning og et interdisiplinært flerinstitusjonelt fokus på gode metoder og relevante resultater innenfor feltet.

En videreutvikling av denne virksomheten med et større antall stipendiater vil være det mest sentrale virkemiddelet for å styrke rekrutteringen til stillinger innen disse institusjonene, og for å styrke kunstnerisk utviklingsarbeid i kritisk dialog på tvers av institusjoner.

6.3 Styrket forskningsevne

De tre institusjonene med særlig ansvar for høyere kunstutdanning, Kunsthøgskolen i Bergen, Kunsthøgskolen i Oslo og Norges musikkhøgskole, har fremmet et felles forslag om et nasjonalt program for å styrke fokus på kunstnerisk utviklingsarbeid. På samme måte som for stipendprogrammet, foreslåes det at programmet skal være åpent for alle institusjoner som driver høyere kunstutdanning og at midlene tildeles i åpen konkurranse på tvers av fagdisipliner.

Begge disse tiltakene (6.2 og 6.3) vil i stor grad virke drivende på institusjonenes eget fokus på styrket forskningsevne.

Konklusjon

Kunsthøgskolen i Bergen som relativt liten institusjon har vist at den har en åpenhet og fleksibilitet som er en styrke i forhold til samfunnskontakt og eksterne relasjoner.

Kunsthøgskolen kan ikke se at det er levert tilstrekkelige argumenter for at endret organisering er en forutsetning for å imøtekomme de utfordringer institusjonen står overfor. KHiB vil tvert i mot peke på at det vil svekke institusjonens mulighet for å møte de overordnede utfordringene, dersom fokus og ressurser må styres mot ny institusjonsbygging, harmonisering og konsolidering. Kunstutdanningene vil bli svekket om de selvstendige institusjonene legges inn i universitetene, fordi dette særegne feltet trenger noen tydelige markører på nasjonalt nivå i et landskap som er dominert av vitenskapelighet.

Kunsthøgskolen i Bergen har gjennom de 12 årene fra opprettelsen, demonstrert at det under god ledelse kan oppnåes meget gode resultater for en slik spesialisert institusjon. Utviklingen over denne perioden viser også at opprettelsen av kunsthøgskolene som en egen gruppe av institusjoner var et riktig politisk grep.

Kunsthøgskolen vil fortsette sitt aktive engasjement for nettverksbygging både i FoU-sammenheng og for å ivareta samfunnsrollen i vid forstand. I en eventuell ny institusjonsstruktur vil Kunsthøgskolen i Bergen påta seg rollen som institusjonsbygger, og danne kjernen i en større institusjon med et bredt fagspekter innen kunst og design og med et hovedansvar for kunstnerisk utviklingsarbeid i regionen.

Nina Malterud
Rektor

Johan A. Haarberg
Høgskoledirektør